

סימן מז - ברכות התורה - שיעור 2

יציאת ידי חובת ברכת התורה בברכת 'אהבת עולם' / 'אהבה רבה'

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יא עמוד ב
אמר רב יהודה אמר שמואל: השכים לשנות, עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך, משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה.
2. רש"י מסכת ברכות דף יא עמוד ב
שכבר נפטר באהבה רבה - שיש בה מעין ברכת התורה, ותן בלבנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך ותלמדם חקי רצונך.
3. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פרק א
שמואל אמר השכים לשנות קודם ק"ש צריך לברך, לאחר ק"ש א"צ לברך. א"ר בא והוא ששנה על אתר.
א. שאלת חיוב לימוד סמוך לברכת התורה (כשיוצא בברכה"ת וכשיוצא באהבה רבה)
4. תוספות מסכת ברכות דף יא ע"ב ד"ה 'שכבר נפטר באהבה רבה'
בירושלמי יש הא דאמר'י שכבר נפטר באהבה רבה והוא ששנה על אתר פירוש לאלתר שלמד מיד באותו מקום. ונשאל להרב ר' יצחק כגון אנו שאין אנו לומדין מיד לאחר תפלת השחר שאנו טרודין והולכים כך בלא למוד עד אמצע היום או יותר אמאי אין אנו מברכין ברכת התורה פעם אחרת כשאנו מתחילין ללמוד. והשיב ר"י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי הואיל וגמר' שלנו לא אמרו ואין צריך לאלתר ללמוד. ועוד אפי' לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה דעיקר אהבה רבה לק"ש נתקן ובשביל היא אינו נפטר מברכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת. אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בדברי תורה שהן עיקר לברכת התורה פוטרת כל היום... והצרפתיים נהגו לומר פסוקים וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה (פ"א דפאה) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו' שהיא ברייתא (מס' שבת קכז). מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אתר. אבל א"צ כמו שכתבתי כבר.
5. בית יוסף אורח חיים סימן מז
וכן כתבו ה"ר יונה (ברכות ה: ד"ה ולפי) והמרדכי (סי' כז) דדוקא כשנפטר באהבה רבה בעין שילמוד לאלתר אבל כשבירך ברכת התורה אפילו אינו לומד עד אחר כמה שעות אינו צריך לחזור ולברך.
6. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן מז אות (א*)
[וכן הוא] בהגהות מיימוניות פ"ז דהלכות תפלה (אות ט).
7. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה יא
בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואחר כך קורא מעט מדברי תורה, ונהגו העם לקרוא ברכת כהנים, ויש מקומות שקורין צו את בני ישראל ויש מקומות שקורין שתייהן וקורין פרקים או הלכות מן המשנה ומן הברייתות.
8. בית יוסף אורח חיים סימן מז
ומדברי הרמב"ם בפ"ז מהל' תפלה (הי"א) נראה דבברכת התורה נמי צריך ללמוד מיד כעין שאר מצות שאינו מפסיק בין ברכתן לעשייתן וכמנהג הצרפתיים שכתבו התוספות (שם) וכן נוהגים לומר בסמוך פרשת ברכת כהנים.
9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ז
ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה, אם למד מיד בלי הפסק.
10. ביאור הלכה סימן מז סעיף ז ד"ה * פוטרת
ומדברי תר"י שם משמע לכאורה דאם יודע בודאי שלא כיון או כגון שנזכר שלא אמר ברכת התורה עד אחר שאמר אהבה רבה אין אה"ר פוטרת. אבל מדברי הרא"ש שם לפי מה שהסביר סברת הירושלמי שמצריך לשנות על אתר לכאורה אין לחלק בזה. אך ראה זה מצאתי אח"כ בפמ"ג בסימן נ"ב דאם רוצה יוכל לכון בפירוש בברכת אהבה רבה שלא לפטור לברה"ת דבזה לכו"ע אינו יוצא אפילו למ"ד מצות אינן צריכות כונה עיין שם ולפלא שלא זכר הפמ"ג כלל דברי תר"י הנ"ל.
11. משנה ברורה סימן מז ס"ק יג

...ופשוט דה"ה בברכת אהבת עולם **בערבית ג"כ** שפוטר דזיל בתר טעמא. ונ"מ לענין אם עבר וישן שינת קבע על מטתו קודם לדעת המחבר לקמן בסעי' י"א דשינת קבע הוי הפסק ואפילו לפי המנהג שנהגין כדעת הי"א שם להקל מ"מ טוב יותר שיכוין בברכת אהבת עולם לפטור לצאת ידי דעת רוב הפוסקים המחמירין בזה כמבואר לקמן במ"ב עיין שם.

12. משנה ברורה סימן מז ס"ק טו

אם למד - דברכת אהבה רבה כיון דניתקן העיקר לק"ש לא מיתחזי לשם בה"ת אלא בשונה מיד וכתב הלבוש שאף אם התפלל וסיים התפלה אינו נקרא בזה הפסק כיון שאח"כ למד מיד.

13. ביאור הלכה סימן מז סעיף ז ד"ה * אם למד

...אח"כ מצאתי ביותר מזה בספר אור זרוע הגדול דדוקא אם הפליג בעסקיו בין ברכת אה"ר ללימוד מיהו כל עניני תפלה וגם שהולכים אחר ספריהם להביאם לבהמ"ד אין זה הפסק עכ"ל ונראה דדוקא אם לא הפסיק בדבור **אבל אם הפסיק בדבור שלא מענינו גם להא"ז יחזור ויברך.**

ב. מה נחשב כלימוד למ"ד שצריך ללמוד בסמיכות לברכה או לאהבה רבה

1. חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף יא עמוד ב

...וגרסינן עלה בירושלמי אמר ר' בא **והוא ששנה על אתר**, וכתב הראב"ד ז"ל שיש גרסאות שגורסים **והוא שקרא על אתר**, ולאותה גרסא כל שקרא קריאת שמע סמוך לאהבה רבה יצא ידי ברכה כל היום לפי שכבר בירך על התורה פעם אחת בבקר, אבל לספרים דגרסי **והוא ששנה על אתר**, אין הברכה מוציאתו אלא ידי אותה קריאה הסמוכה לברכה הא אם הפסיק וחזר וקרא צריך הוא לחזור ולברך...

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ח

ויש להסתפק אי סגי בקורא ק"ש סמוך לה מיד בלי הפסק, ולכן יש ליזהר לברך ברכת התורה קודם אהבת עולם.

3. משנה ברורה סימן מז ס"ק יז

(יז) ויש להסתפק - **די"ל דק"ש הוי רק כדברי תפלה** כיון שאינו אומר זה לשם לימוד ועיין בביאור הגר"א שהוכיח בפשיטות דאין ק"ש מועיל לזה אח"כ מצאתי ג"כ בספר אליהו רבא שהביא כן מהרבה פוסקים ופסק כן להלכה. ונראה דאם קרא ק"ש **לאחר זמן ק"ש** דהוי כקורא בתורה **אפשר דלכו"ע אין צריך לחזור ולברך** אפילו אם לא למד אח"כ מיד.

4. ביאור הלכה סימן מז סעיף ח ד"ה * ויש להסתפק

...מצאתי בחידושי רע"א יותר מזה דאפילו המחבר דקאמר יש להסתפק היינו רק זהירות בעלמא לכתחלה אבל בדיעבד ג"כ מודה **דאם לא למד תיכף צריך לברך בה"ת.**

5. כף החיים או"ח סי' מז ס"ק יז

...מיהו דעת הפר"ח ז"ל באות ז' דלא יש ספק בזה ומילתא דפשיטא דלא סגי בקורא ק"ש וכן נראה דעת הב"ח יעו"ש וכ"כ א"ר אות ה' וכ"כ ח"א כלל ט' אות ה'. אמנם לפי מש"ל אות ב' דבה"ת דרבנן והולכין בספיקא להקל ובפרט דדעת מרן ז"ל כאן דלא חייש להא דאין הק"ש פוטר בשביל הלימוד אלא לכתחלה דכתב ולכן יש ליזהר וכו' **ע"כ מי ששכח לברך ברכת התורה קודם תפלה ובירך ברכת אהבת עולם וקרא ק"ש תיכף והתפלל כמו שנוהגים יש ללמוד מיד אחר התפלה איזה דבר כדי שיהא סמוך לברכת אהבת עולם וכמש"ל אות ט"ז ואם גם זאת לא עשה אפ"ה לא יברך עוד ברכת התורה משום ספק ב"ל.** וכ"כ קיצור ש"ע סי' ז' אות ז'.

6. פניני הלכה תפילה פרק י - ברכת התורה הערה 2

...השוכח לברך ברכות התורה והגיע לאהבת עולם, כתב במ"ב נב, ט, שיכוון לצאת. ועיין בבאו"ה 'פוטרתי' שמדברי תר"י משמע שצריך לכוון במפורש בברכה זו כדי לצאת ידי חובה, אבל לדעת הרא"ש בדיעבד גם בלא כוונה יוצאים בה ידי חובה. וכן משמע למעשה מדברי האחרונים. עוד נחלקו אם חייבים ללמוד מיד אחריה, לירושלמי צריך ללמוד מיד, וכן דעת רוב הראשונים. אמנם י"א (בתוס' ברכות יא, א), שהבבלי חולק על כך, ולכן לדעתם אין צריך ללמוד מיד אחריה. עוד הסתפקו אם קריאת שמע מועילה כלימוד, וכדי לצאת מהספק צריך ללמוד דבר מה אחר התפילה (לדעת רה"פ ק"ש אינה נחשבת כלימוד, ע"ש מ"ב יז, ובאו"ה בשם רע"א). **אמנם גם אם לא למד יצא בדיעבד (שועה"ר ו, כה"ח יז).** בנוסף לכך הרי אנו לומדים בסיום תפילה, **שכן תקנו לומר 'ובא לציון' כדי שכל יהודי ילמד בכל יום פסוקי נביא, ולכן תרגמו אותם, כמבואר בהמשך כג, ב.** וכן אנו אומרים פיתום הקטורת ותנא דבי אליהו לשם לימוד בדברי חז"ל, כמבואר בהמשך כג, ה.

דיני הפסק בברכת התורה

א. הפסק בין הברכה לתחילת לימוד

1. בית יוסף אורח חיים סימן מז

אבל מדברי רבינו נראה שהוא תופס עיקר דאין חילוק בין נפטר באהבה רבה למברך ברכת התורה לעולם בעיני שישנה על אתר וכדברי האם תמצא לומר שהרי כתב או שבירך ברכת התורה והתחיל ללמוד והפסיק אחר כך בלימודו אינו צריך לברך כל היום ומשמע דמצריך ללמוד מיד דאם לא כן לישמעין שאע"פ שהפסיק בין ברכה לקריאה ויצא לעסקיו כשבא ללמוד אינו צריך לחזור ולברך כי היכי דצריך לחזור ולברך כשנפטר באהבה רבה ומכל שכן הוה שמעינן דהיכא דהתחיל ללמוד והפסיק דאינו צריך לחזור ולברך אלא ודאי דעתו לומר דגם בברכת התורה צריך שישנה על אתר וכן ביאר דבריו רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל אלא שלא נראו בעיניו דברי רבינו שהרא"ש לא אמר כן אלא בדרך אם תמצא לומר אבל לקושטא דמילתא בברכת התורה אינו צריך לשנות על אתר.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ט

י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמודו, אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם, וכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה.

3. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן מז אות ב

הגה"ה, ולי נראה דאין דברי בית יוסף ולא דברי מהר"י אבוהב נכונים בכאן כי האמת כי גם הרא"ש סבירא ליה דגם בברכת התורה צריך ללמוד מיד אחר הברכה וכמו שכתב רבינו הטור והמדקדק בדברי הרא"ש יראה שכן הוא ולא סבירא ליה להרא"ש דיש לחלק בין אהבה רבה לברכת התורה אלא דברכת התורה אם התחיל ללמוד מיד אחריה סגי ליה אפילו אם הפסיק אח"כ מה שאין כן בברכת אהבה רבה דאע"פ דמתחיל ללמוד מיד אחריה דהיינו שקורא קריאת שמע לא מהני אם הפסיק אח"כ אלא צריך ללמוד גם כן שאר דברים מיד וכמו שכתב רבינו בעל הטור דוק בדברי אשר"י ותמצא וכן כתב מהרש"ל (בשו"ת סי' נו) ממש) וכבר כתבתי לעיל סימן מ"ו דאנו נוהגים לשנות מיד איזה משניות ולקרות ברכת כהנים ואם כן אנו יוצאים לכולי עלמא.

4. משנה ברורה סימן מז ס"ק יט

שאם הפסיק - טעמם דדוקא באהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה אז אינו פוטר אלא א"כ למד מיד בלי הפסק אבל ברכת התורה פוטרת כל היום אפילו לא למד אחר תפלת שחרית עד חצי היום ולא דמי לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכה להמצוה כמ"ש סימן ר"ו דשאני הכא דמצוה להגות יום ולילה וא"כ לעולם ליכא היסח הדעת אבל רוב האחרונים חולקין על המחבר דמסכים לדעת היש אומרים הזה דלא כתב המחבר רק והנכון וכו' וסבירא להו דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אח"כ על מה לחול וכן הסכים הפר"ח והגר"א וכן העתיק הח"א להלכה. ומ"מ נ"ל דכיון שיש פוסקים שסוברין דאין צריך לחזור ולברך יותר טוב אם אירע לו שהפסיק אחר ברכת התורה שיכוין אח"כ בברכת אהבה רבה לצאת בזה ידי ברכת התורה וילמוד מעט תיכף אחר שסיים תפלתו.

5. משנה ברורה סימן מז ס"ק כא

ברכת כהנים - ונהגו לומר ג"כ אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה ומימרא דאלו דברים שאדם וכו' כדי לקיים מקרא ומשנה וגמרא.

ב. הפסק בלימוד

1. תוספות מסכת ברכות דף יא ע"ב ד"ה 'שכבר נפטר באהבה רבה'

...וא"ת מאי שנא מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישב בסוכה. וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק. אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה... והיה אומר ר"ת כשאדם עומד ממטתו בלילה (בשחרית) ללמוד שא"צ לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אתמול שחרית פוטרת עד שחרית אחרת ולא נהירא...

2. שו"ת מהר"ם מרוטנברג ח"ד (דפוס פראג) סי' מג (וכן פסק תלמידו הרא"ש בברכות פ"א סי' יג)

ומה ששאלת מברכת התורה עיין בתוס' דברכות (י"א ע"ב ד"ה שכבר) ושם תמצא מפורש תשו' ר"י ודברי רבינו שמעון בשם רש"י ואני נוהג שלא לברך אלא בפעם ראשונה שאני עוסק בתורה ביום אם קודם בית הכנסת אני

מברך איני חוזר ומברך בבי"הכנ כשאני משכים אני מברך בבי"הכנ ותו לא כל היום אפי' [כשאני] מפסיק ואוכל כי איני מסיח דעתי. אך כשאני ישן ביום שינת קבע אני חוזר ומברך ושלוש מאיר בר' ברוך זלה"ה.

3. שו"ת הרא"ש כלל ד סימן א

ולענין ברכת התורה, אדם הרגיל לשכב על מטתו בכל יום ולישן, שינת קבע מיקרי והוי הפסק, וצריך לברך ברכת התורה בקומו. אבל הרגיל להתנמנם מיושב, או על אצילי ידיו, שינת עראי הוא ולא הוי הפסק. וכן אם השכיב עצמו על המטה ולא היה יכול לישן, לא הוי הפסק, דבעודו ניעור דעתו על למודו.

4. הגהות מיימוניות הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה י אות ט

...כתב רבינו שמחה... ששינה ומרחץ ובה"כ מפסיקין וצריך לברך אחר כל אחת מהן ג' ברכות הללו לפי שהן היסח הדעת. השינה שא"ל ללמוד כשהוא ישן ומרחץ ובית הכסא שאסורין אפילו בהרהור ד"ת. אמנם מורי רבינו כתב בתשובה שאינו רגיל לברך אלא פעם ראשונה כשהוא לומד או כשהוא קורא בבה"כ ואינו חוזר ומברך באותו יום אלא לאחר הפסק של שינת קבע מפני שאינו מסיח דעתו מללמוד אפילו בהפסק אכילה ובית הכסא ע"כ ובה"כ ומרחץ דין אחד להן ע"כ.

5. ספר האגור הלכות תפילה סימן א

עוד בשבולי הלקט בשם הלכות של הר"ר יהודה שא"צ לברך כל היום. והר"ר שמואל משרוג והר"ר אביגדור כהן כתבו כמו שכתבו התוספות בברכות כיון שברך ברכת התורה קודם התפלה א"צ לברך כל היום. והר"ר שמחה כתב דשינה ומרחץ ובית הכסא חשובים הפסק וצריך לחזור ולברך. ומהר"ח כתב דאחר צרכי גדולים א"צ לברך ברכת התורה כי אינו מסיח דעתו כי אף בזמן שהוא נפנה צריך להזהר בדינין כמו בגלוי טפח וכיצד יקנח עכ"ל. ומורי אבי מהר"ר יהודה לנדא הנהיג שלא לברך ביום אפילו אחר שינת קבע ביום וכן ראוי לעשות, כי המקיל בברכות במקום שיש מחלוקת הרי זה לא הפסיד כי הברכות אינן מעכבות.

6. בית יוסף אורח חיים סימן מז

ויש לתמוה דהא בין להרא"ש בין לרבינו שמחה בין להר"ם שינה הוי הפסק ולא חזינן מאן דפליג עלייהו וא"כ היאך הנהיג האב דלא כמאן. והבן ייפה כח האב משום דיש מחלוקת בדבר ואנן לא אשכחן מאן דפליג בהא ואפשר שטעמם משום דלר"ת אפילו שינת כל הלילה לא הוי הפסק כמו שאכתוב בסמוך ואף על פי שאין הלכה כמותו מפני שכל הפוסקים חולקים עליו היינו בשינת לילה אבל בשינת יום מיהו יש לחוש לדבריו וכן נוהגים העולם שלא לברך ביום אפילו אחר שינת קבע.

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף י

אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו, כיון שדעתו לחזור ללמוד, לא הוי הפסק. וה"ה לשינה ומרחץ ובית הכסא, דלא הוי הפסק.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף יא

שינת קבע ביום, על מטתו, הוי הפסק. וי"א דלא הוי הפסק, וכן נהגו.

9. משנה ברורה סימן מז ס"ק כב

כיון שדעתו - משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד צריך לחזור ולברך כ"כ המ"א. והט"ז כתב להיפך דמדלא כתב השו"ע אם דעתו לחזור משמע דס"ל דמסתמא אמרינן דהוי דעתיא אם יזדמן שיוכל ללמוד אפי' בשעה שאין רגיל ללמוד שילמוד ויש להקל בספק ברכות...

10. כף החיים סימן מז ס"ק כב

(כב) [סעיף י'] אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו כיון שדעתו לחזור וללמוד לא הוי הפסק. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד צריך לברך. וכן כתב הרא"ש בתשו' סי' י"ב. מ"א סק"ט (ומ"ש הפר"ח אות ז' עיין מ"ש עליו יד אהרן בהגה"ט) אמנם הט"ז סק"ח כתב דאין הפסק מפסיד כלום מטעם שחיוב הלימוד תמיד רובץ עליו אלא שהטרדא פוטרנו וכל שעה שאינו טרוד חל עליו החיוב על כן א"צ לחזור ולברך. וכתב וכן מורה לשון הש"ע יעו"ש. והב"ד א"ר אות ח' וכתב דיש להקל בספק ברכות וכן הסכים מט"י אות י"ג, על כן נכון לכוין בבקר בשעת ברכת התורה על כל מה שילמוד באותו היום ובלילה שאחריו עד שישן כדי להנצל מספק.

11. משנה ברורה סימן מז ס"ק כה

וכן נהגו - ובל"ח כתב ולי נראה שהמברך תע"ב וכן נהג מורי מהר"י לברך וכן הסכים הפר"ח וא"ר בשם הרבה ראשונים ואחרונים וכ"כ הגר"א וכן העתיק הח"א להלכה [ואף דבפמ"ג משמע דנוכל לסמוך על המנהג הזה שלא לברך עכ"פ נראה פשוט בהסומך על כל הפוסקים שהזכרנו ומברך לא הפסיד].

12. בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב סעיף יב

...ואם ישן ביום על מטתו שינת קבע איכא פלוגתא אי חשיבה הפסק וצריך לברך או לאו, ומשום דספק ברכות להקל יברך בלי שם ומלכות ויהרהר שם ומלכות בלב.

13. כף החיים סימן מז ס"ק כה

כה) [סעיף יא] שינת קבע ביום על מטתו הוי הפסק. וי"א דלא הוי הפסק וכן נהגו. וכ"כ הרא"ם ז"ל בח"א סי' ו'. כנה"ג בהגב"י, וכ"כ סוב במקו"ח אות ב' ר"ז אות ז'. סידוד ב"ע אות י"ז. ועיין מש"ל סי' טו"ב אות ב' וסי' ח"י אות ז' ומ"ש ח"א כלל ט' אות ז' ודוק. ועיין חס"ל אות ד' שכתב **דנכון לברך בהרהור או בלא הזכרת שם ומלכות יעו"ש**, וכ"כ הרה"ג בן איש חי ז"ל פ' וישב אות י"ב, ולפי מ"ש לעיל סוף אות כ"ב **דנכון לכוין בבקר בשעת ברה"ת לפטור כל לימוד שלאותו היום והלילה שאחריו עד שישן אפשר דמועיל גם לשינת קבע על מטתו וא"צ לברך גם בלי שם ומלכות.**

זמן החיוב בברכות התורה

14. תוספות מסכת ברכות דף יא ע"ב ד"ה 'שכבר נפטר באהבה רבה'

...והיה אומר ר"ת כשאדם עומד ממטתו בלילה (בשחרית) ללמוד שא"צ לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אתמול שחרית פוטרת עד שחרית אחרת ולא נהירא...

1. בית יוסף אורח חיים סימן מז

והמשכים בבקר ללמוד קודם שילך לבית הכנסת יש לו לברך ברכת התורה. כן כתב הרא"ש סוף פרק קמא דברכות (שם) וגם בתשובה שכתב רבינו בסמוך לקמן אבל המרדכי כתב שם (סי' כט) שהר"ם אומר שאינו צריך לברך לפי שברכת התורה של אתמול פוטרת עד שחרית אחר וכן כתב ה"ר יונה שם (ו. ד"ה ואמר) והתוספות (יא: ד"ה שכבר) כתבו כן בשם ר"ת וכתבו דלא נהירא ובכתבי מה"ר ישראל (תרומת הדשן ח"ב) סי' קכ"ג כתב שהוא ודודו ז"ל היו נוהגים לברך וגם האגור (שם) כתב שר"ת הוא יחיד בדבר זה וכל הפוסקים אומרים שיש לברך וכן נוהגים העולם.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף יג

המשכים קודם אור היום ללמוד, מברך ברכת התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. המשכים קודם אור היום, מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד (ע"ל סי' א' סעיף ו') שימתין מלאומרה עד שיאור היום. הגה: ולכתחילה יטול ידיו קודם שיברך ללמוד. ואם לא היה לו מים, יכול ללמוד ולברך בלא נטילה, כמו בשאר ברכות שמברך קודם נטילה, כדלעיל סי' מ"ו (אגור).

3. משנה ברורה סימן מז ס"ק כט

ואף אם חזר וישן אח"כ שינת קבע קודם אור היום או ביום א"צ לחזור ולברך כי מסתמא דעתו של אדם לפטור בברכה זו עד שינת הלילה שאחריו. וכ"ז לפי ה"א שבסעיף י"א אבל לפי מה שכתבנו שם דאף בשינת קבע ביום המברך לא הפסיד כ"ש בזה שהיה ישן שינת קבע קודם אור היום דהמברך לא הפסיד.

4. בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב סעיף יג

יג. מי שישן בלילה על מטתו שינת קבע וניעור קודם חצות, לא יברך ברכות השחר. כן נראה מסתימות דברי המקובלים, וכן נראה מדברי זוה"ק בראשית דף י"ד ע"ב, ועיין מקדש מלך שם. אך ברכת התורה יוכל לברך קודם חצות, מאחר שכבר ישן שינת קבע, וכנראה מזוה"ק שם ועיין אחרונים ז"ל. מיהו אם הוא ניעור קרוב לחצות, נכון להמתין עד אחר חצות כדי לברך ברכות השחר עם ברכות התורה כסדר התקון בכל יום והיו קשר אחד, ואם ירצה בזמן מועט זה דביני וביני יאמר פסוקים של שירות ותשבחות. ושאלתי לידידינו הרה"ג החסיד מהר"א מני נר"ו על מנהג החסידים בעה"ק תוב"ב, והשיב ז"ל, בין הפשטנים בין המקובלים כ"ע מודו שאם ישן שינת קבע חייב לברך ויכול לברך, וכנראה מלשון זוה"ק ח"א דף י"ד ע"ב ועיין מק"מ, אמנם יש ב' כונות בברכת התורה, אחת פרטית והיא הנז' בנהר שלום דף צ"ב ע"א וזו שייכה גם קודם חצות, ואחת כללית בכלל ה"ח ברכות והוא הנז' בשער הכונות דפוס ירושלים דף א' ע"ג, ועיין נהר שלום דף ט"ל ע"ב ודף פ"ז ע"ב ביאורם ובדאי המברך קודם חצות לא יתקן זה התיקון, כיון שהעליונים לא נתקנו היאך יתקנו התחתונים, ומ"מ המנהג בבית אל יכ"ץ בזמן שהוא קרוב לחצות ממתנים עד חצות, אבל אם יש זמן הרבה לחצות, יש מברכין ברכת התורה ולומדים, ובחצות יברכו שאר הברכות, ויש חסידים שאעפ"כ ממתנים עד חצות בעבור תיקון סדר ה"ח ברכות עכ"ל נר"ו.

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף יב

אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן.

2. משנה ברורה סימן מז ס"ק כז

שכל זמן שהוא ניעור מוטל עליו ללמוד כ"ז שיש לו פנאי ואין ההפסק וההיסח הדעת חשיב הפסק לענין ברכת התורה.

3. משנה ברורה סימן מז ס"ק כח

... אבל אם ישן שינת קבע על מטתו אפילו בתחלת הלילה חשיב הפסק ואפילו הי"א שבסעיף י"א מודו בזה.

ואם היה ניעור כל הלילה י"א דא"צ לברך בבוקר וי"א דצריך לברך כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר וספק ברכות להקל אך אם אפשר לו יראה לשמוע בה"ת מאחר ויאמר לו שיכוין להוציא בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו.

ואם היה ישן ביום שינת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה פסק הגאון רע"א דבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר בה"ת ואין ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפלה.

4. כף החיים סימן מז ס"ק כו

(כו) [סעיף יב] אף אם לומד בלילה הלילה הולך אחר היום שעבר וא"צ לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. משמע דאם נעור כל הלילה א"צ לברך בבקר. וצ"ע דבשלמא לסברת הטור דס"ל דבשינה תליא מילתא אם לא ישן א"צ לברך, אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום א"כ צריך לומר דמה שמברך בבקר היינו משום שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר. תדע דהא לר"ת כשעומד קודם עלות השחר א"צ לברך א"כ לדידן נמי אף שלא ישן כשמאיר היום צריך לברך שלא היה דעתו לפטור רק ליום אחד כתקנת חז"ל. מ"א ס"ק י"ב. סו"ב אות ד', וכתב ר"ז אות ז' דהרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברה"ת מאחר ויתכוין לצאת י"ח אם אפשר. ואם לא יברך בעצמו יעו"ש. וכ"כ ח"א כלל ט' אות ט'. ועיין פר"ח סי' מ"ו אות ח'. אמנם הרב א"ר אות ט' כתב דהניעור כל הלילה לכו"ע צריך לברך בבקר ברה"ת יעו"ש. וכ"כ מט"י אות ט"ז (ועי"ש מ"ש על דברי מ"א והפר"ח הנז') וכן כתבנו לעיל סי' מ"ו אות מ"ט בשם הרש"ש ז"ל. ועיין ברכ"י סי' מ"ו אות י"ב. וכן המנהג פשוט דהניעור כל הלילה מברך בבקר ברכת התורה. ואחר המנהג לא אמרינן סב"ל כמש"ל סי' טו"ב אות ב'.

דין אישה בברכת התורה

1. שו"ת מהרי"ל החדשות סימן מה

... על הנשים שמברכות ברכת התורה... דכתב הרמב"ם כאילו מלמדה תפלות, הא לאו פירכא היא ותשו' בצי"ד. דווקא תורה שבעל פה ולא שבכתב, ודווקא המלמד לבתו אבל היא שלמדה בעצמה יש לה שכר כאינה מצוה ועושה שהיא מכוונת לטוב'. ועוד הרי בהקדמת סמ"ק כתב שיש להן ללמוד מצות הנהגות בהן ויש לה שכר טובה... ועוד נר' דעדיף משאר מצות שפטורות מהן, דרבנן תקנו פרש' וידבר משו' נגד התמיד כדאמר מר כל העוסק בפרשת עולה כו' ואטו נשים מי לא מחייבי בתמיד וקרבות כמו אנשים, הא חייבות בתפילות וכנגד תמידין תקנו וא"כ מחייבי נמי לסדר ענייני קרבות, קראי, ושמא נמי מתני' דאזהו מקומן. ותפלות אין שייך דאין מבינות, ומ"מ הוי כאילו הקריבו קרבן משום עקימת שפתים, דליגרוס איניש אף על גב דלא ידע [מאי קאמר] ופשיטא דאיש חייב לברך אף על גב דאין מבין קריאתו וגרסתו ועוד הרי מכניסות את עצמן לק"ש ולפסוקי דזימרה נמי מחייבי בהו וכמ' שבחות באיכ' בהני קראי...

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף יד

נשים מברכות ברכת התורה.

3. ביאור הלכה סימן מז סעיף יד ד"ה * נשים וכו' (לענין להוציא גברים ידי חובת הברכה)

הטעם דהא חייבות ללמוד הדינים שלהם ועוד דחייבת לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבת בתפלה א"כ קאי הברכה ע"ז. ב"י מ"א. ולפ"ז הטעם יכולה להוציא בבה"ת את האיש וכן כתב הפמ"ג בהדיא. והגר"א בביאור חולק ע"ז הטעם עי"ש אלא הטעם דמברכות הוא דאף דפטריו מתורה מ"מ יכולות לברך ולומר וצונן דלא גריעא מכל מ"ע שהזמן גרמא דקי"ל דיכולות לברך עליהן וכדלעיל בסימן י"ז ס"ב עיין שם ולפ"ז אין יכולות להוציא את האיש וקטן שהגיע לחינוך בודאי אינו יכול להוציא את הגדול בבה"ת לפי מה שסוברים הרבה פוסקים דבה"ת הוי מן התורה וכ"כ הפמ"ג.